

*Цубенко Валерія Леонідівна, доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології НАВС, доктор історичних наук, професор*

## **ПРАВООХОРОННІ ОРГАНИ ЯК СУБ'ЄКТИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ (ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ ПІДХІД)**

Забезпечення національної безпеки України є одним із ключових напрямів державної політики, спрямованих на захист державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу, прав і законних інтересів громадян від реальних та потенційних загроз воєнного і воєнного характеру, а також на охорону інших життєво важливих національних інтересів держави.

Питання забезпечення національної безпеки України набуло особливої гостроти після початку збройної агресії російської федерації у 2014 р. і повномасштабного вторгнення у 2022 р., що кардинально змінило безпекову ситуацію як в регіональному, так і глобальному масштабі. Важливе місце в системі суб'єктів забезпечення національної безпеки займають правоохоронні органи, адже їх діяльність пов'язана із попередженням, припиненням, розкриттям і розслідуванням кримінальних та інших правопорушень загалом, а також тих, що посягають на суспільні відносини сфері національної безпеки [9, с. 312]. Правоохоронні органи відіграють особливу роль як суб'єкти формування та реалізації державної політики у сфері національної безпеки і є ключовими в системі органів виконавчої влади. Вони можуть бути як суб'єктами нормотворчої діяльності, так і її учасниками.

Дослідженню питань формування правоохоронного напрямку державної політики у сфері національної безпеки присвячено низку праць вітчизняних науковців, серед них: О. Вакарова, С. Жила, В. Макарчук, К. Примаков, М. Сливка, В. Тильчик, В. Галунько, О. Харь, Ю. Басига, М. Белова, І. Кисько, В. Тацій, О. Бандурка, В. Колпаков, І. Зозуля, П. Хамула, С. Чумаченко, А. Мосейко, Є. Дубовий та інші. Нормативна база дослідження ґрунтується на Конституції України, законах України «Про національну безпеку України», «Про Національну поліцію», «Про Національну гвардію України», «Про Державну прикордонну службу України», «Про Службу безпеки України», «Про правовий режим воєнного стану» тощо, інших законодавчих і підзаконних актах, що пов'язані з діяльністю правоохоронних органів у сфері забезпечення національної безпеки України.

Аналіз наукових джерел свідчить, що більшість важливих питань стосовно поняття правоохоронних органів України, теоретико-правових засад як суб'єктів формування та реалізації державної політики у сфері національної безпеки залишаються недостатньо систематизованими, що зумовлює актуальність подальших наукових досліджень у цьому напрямі

**Мета** публікації – здійснити теоретико-правовий аналіз правоохоронних органів, з особливим акцентом на поліцію, як суб'єктів формування та реалізації державної політики у сфері національної безпеки. З огляду на важливу роль правоохоронних органів у забезпеченні національної безпеки, слід зазначити, що поняття «правоохоронні органи» досі не має чіткого та уніфікованого тлумачення в юридичній науці і чинному законодавстві України. Так само законодавчо не закріплено вичерпного переліку таких органів. Відсутність єдиного розуміння поняття «правоохоронні органи», їх переліку є причиною багатьох проблем, серед яких визначення суб'єктів, відповідальних за різні напрями національної безпеки, взаємодія між самими суб'єктами правоохоронної діяльності [6, с. 125].

Термін «правоохоронні органи» став широко використовуватися після прийняття Конституції України 1996 р. Згідно ч. 3 ст. 17 Конституції України, забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України покладаються на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави, організація і порядок діяльності яких визначаються законом [2]. У науковій літературі поняття «правоохоронні органи» традиційно трактується як органи виконавчої влади, які займаються правоохоронною функцією чи правоохоронною діяльністю [10, с. 4]. Інші вчені зазначають, що правоохоронні органи, це ті, які ведуть боротьбу зі злочинністю та адміністративними правопорушеннями [6, с. 125]. Дослідниця Т. Пікуля розглядає поняття правоохоронних органів в широкому і вузькому розумінні. В широкому розумінні до правоохоронних органів вона відносить суд, прокуратуру й правоохоронні органи, що здійснюють боротьбу зі злочинністю, у вузькому – тільки правоохоронні органи по боротьбі зі злочинністю [5, с. 13].

Здійснюючи діяльність у сфері формування та реалізації державної політики з питань національної безпеки, правоохоронні органи діють на основі: 1) Конституції України; 2) профільних законів України, які встановлюють правила та процедури діяльності правоохоронних органів; 3) підзаконних нормативно-правових актів, які створюються різними органами державної влади (наприклад, Кабінетом Міністрів України, міністерствами, що можуть включати директиви щодо забезпечення національної безпеки, громадської безпеки та пріоритетів правоохоронної діяльності), а також самими правоохоронними органами, у яких встановлюються конкретні правила та процедури здійснення їхньої діяльності; 4) міжнародних угод та договорів, які встановлюють деякі аспекти діяльності правоохоронних органів, регулюючи питання боротьби з транснаціональною злочинністю, захисту прав людини, практичного прояву заходів викорінювання корупції тощо; 5) судової практики, оскільки судові рішення, окремі ухвали та офіційні тлумачення можуть чинити безпосередній вплив на порядок здійснення правоохоронної діяльності (правоохоронні органи часто зобов'язані виконувати судові рішення, у тому числі ордери на обшук, ордери на арешт та інші правові вказівки і дозволи, видані судовими органами) [4, с. 343].

Правоохоронні органи як суб'єкти формування та реалізації державної політики у сфері національної безпеки можуть бути розподілені на видові групи за декількома критеріями, основним є критерій участі. Виокремлюються правоохоронні органи прямої участі у механізмі формування та реалізації державної політики у сфері національної безпеки (наприклад, Служба безпеки України) та опосередкованої (наприклад, Національна поліція України) [4, с. 119]. Для обґрунтування зазначеного, коротко проаналізуємо ознаки, принципи, завдання, функції окремих правоохоронних органів, що входять у систему суб'єктів формування та реалізації державної політики у сфері національної безпеки. Серед яких особливе місце займає Національна поліція України.

До ознак Національної поліції як правоохоронного органу, які визначають її адміністративно-правовий статус необхідно віднести: по-перше, Національна поліція це центральний орган виконавчої влади; по-друге, її діяльність має виконавчо-розпорядчий характер, тобто на поліцію покладено обов'язок реалізовувати та виконувати рішення, які приймаються законодавчою владою у сфері публічного порядку та здійснення цієї функції неможливе без прийняття конкретних управлінських рішень з питань забезпечення публічної безпеки та порядку і контролю за їх виконанням; по-третє, Національна поліція має право застосувати заходи превентивного або примусового характеру [1, с. 270]. Національна поліція України відповідно до чинного законодавства у ході реалізації своєї діяльності керується такими принципами: верховенства права, дотримання прав і свобод людини, законності, відкритості та прозорості, політичної нейтральності, взаємодії з населенням на засадах партнерства, безперервності [8]. Зазначені принципи є характерними не лише для органів Національної поліції України, а й для всіх органів державної влади.

Реалізація завдань та виконання функцій Національною поліцією означає, що поліцейська діяльність відбувається на основі закріплених у чинному законодавстві принципів з урахуванням сучасних тенденцій європейської інтеграції [3, с. 173]. Ключовим органом, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у низці безпекових сфер, є Міністерство внутрішніх справ України. Його діяльність очолює Міністр внутрішніх справ України, який несе відповідальність за розроблення та впровадження державної політики у сферах, віднесених до компетенції МВС України, та здійснює повноваження відповідно до чинного законодавства України. Діяльність Національної поліції України, Національної гвардії України, Державної прикордонної служби України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій та Державної міграційної служби України спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України [7]. Він наділений найбільшим обсягом нормотворчих повноважень при формуванні державної політики у сфері національної безпеки, адже він є проміжною ланкою між Кабінетом Міністрів України та більшістю правоохоронних органів. Міністр внутрішніх справ України забезпечує нормативно-правове регулювання їхньої діяльності, здійснює стратегічне планування та визначає пріоритети розвитку напрямів оптимізації правоохоронної функції держави у сферах його відання [4, с. 145].

Отже, на сучасному етапі в Україні активно формується та перебуває у процесі постійного вдосконалення державна політика у сфері національної безпеки, що зумовлено динамічним характером сучасних загроз та необхідністю оперативного захисту національних інтересів України. Правоохоронні органи відіграють провідну роль у забезпеченні належного функціонування держави та реалізації її інтересів, здійснюючи широкий спектр повноважень у сфері національної безпеки, нормотворчості, контрольно-наглядової та юрисдикційної діяльності.

#### Список використаних джерел

1. Братель С. Г. Національна поліція як суб'єкт забезпечення національної безпеки. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2023. № 1. С. 267–270.
2. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
3. Макаруч В. В., Росавицький О. О. Принципи, завдання та функції діяльності національної поліції України як суб'єкта формування й реалізації державної політики у сфері національної безпеки й оборони. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 5. С. 171–174.
4. Макаруч В. В. Правоохоронні органи як суб'єкти формування та реалізації державної політики у сфері національної безпеки і оборони: адміністративно-правовий аспект : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2023. 426 с.
5. Пікуля Т. О. Правоохоронні органи в механізмі держави України (теоретико-правові питання функціонування) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2004. 20 с.
6. Примаков К. Правоохоронні органи, як суб'єкти забезпечення національної безпеки України. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. Спец. вип. № 2 (127). С. 124–130.
7. Про національну безпеку : Закон України від 21 черв. 2018 р. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.
8. Про Національну поліцію : Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.
9. Сливка М. М. Адміністративно-правовий статус правоохоронних органів як суб'єктів забезпечення національної безпеки України. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. Т. 2. № 5. С. 311–315.
10. Таций В. Поняття та система правоохоронних органів: у контексті системних змін до Конституції України. *Вісник Академії правових наук України*. 2012. № 4. С. 3–17.